

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Turystyczne walory przyrodnicze strefy przygranicznej województwa śląskiego

Author: Anna Nitkiewicz-Jankowska

Citation style: Nitkiewicz-Jankowska Anna. (2009). Turystyczne walory przyrodnicze strefy przygranicznej województwa śląskiego. "Acta Geographica Silesiana" ([T.] 6 (2009), s. 53-59).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Anna Nitkiewicz-Jankowska

Uniwersytet Śląski, Wydział Nauk o Ziemi, ul. Będzińska 60, 41-200 Sosnowiec

TURYSTYCZNE WALORY PRZYRODNICZE STREFY PRZYGRANICZNEJ WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Ниткевич-Янковская А. **Природные туристические достопримечательности приграничной зоны Силезского воеводства.** В статье рассматриваются вопросы, касающиеся природных туристических объектов, расположенных в приграничной зоне Силезского воеводства. Оговорены базовые классификации туристических достопримечательностей, а также определения приграничной зоны. Обращается внимание на развитие туризма в приграничной зоне воеводства, что также влияет на ее туристическую привлекательность.

Nitkiewicz-Jankowska A. **Tourist values of the nature in the border zone of Silesian province.** The article presents issues connected with tourist values of the nature in the border zone of Silesian province. Basic tourist values classifications were described and the definition of a border zone was given. Besides, attention was also paid to the development of tourism in the border zone of Silesian province, which undoubtedly increases its tourist attractiveness.

Streszczenie

Artykuł przedstawia zagadnienia związane z turystycznymi walorami przyrodniczymi strefy przygranicznej województwa śląskiego. Omówiono podstawowe klasyfikacje walorów turystycznych a także przedstawiono definicję strefy przygranicznej. Zwrócono uwagę na rozwój turystyki w strefie przygranicznej województwa śląskiego, co niewątpliwie wpływa na jej atrakcyjność turystyczną.

WPROWADZENIE

Walory turystyczne stanowią podstawowy element (obok dostępności komunikacyjnej i infrastruktury turystycznej) wpływający na atrakcyjność obszaru recepcji turystycznej. W dobie panujących przemian i postępującej globalizacji (co wpływa na zmianę funkcjonowania i charakteru istniejących granic), strefy przygraniczne stały się obszarem aktywnej penetracji turystycznej. Zainteresowanie strefami przygranicznymi i transgranicznym wynika również z możliwości uzyskiwania funduszy ze struktur unijnych na działania w zakresie rozwoju turystyki i działalności paraturystycznych.

Głównym celem artykułu jest przedstawienie najważniejszych turystycznych walorów przyrodniczych w strefie przygranicznej województwa śląskiego. W związku z powyższym krótko scharakteryzowano podstawowe klasyfikacje walorów turystycznych. Przedstawiono obszar strefy przygranicznej województwa śląskiego, definiując wcześniej zakres terminologiczny pojęcia „strefa przygraniczna”, aby

następnie przedstawić zakres przestrzenny omawianej strefy.

WALORY TURYSTYCZNE

Walory turystyczne to elementy znajdujące się w bezpośredniej sferze zainteresowań turysty (ze względu na swoje znaczenie poznawcze, estetyczne, dydaktyczne, patriotyczne lub inne) i w dużej mierze decydują o wyborze miejsca podróży lub wycieczki. Przez walor turystyczny rozumie się również specyficzne cechy i elementy środowiska naturalnego (walory przyrodnicze) oraz przejawy działalności człowieka (walory antropogeniczne), które stanowią podstawę rozwoju zjawisk turystycznych (KRUCZEK, SACHA, 2000; NOWAKOWSKI, 2001).

Walory turystyczne mogą być definiowane jako składniki środowiska geograficznego, które są potrzebne dla wypoczynku i regeneracji sił człowieka, należą do nich zarówno osobliwości krajoznawczo-przyrodnicze, jak i przejawy działalności ludzkiej, które wzbogacają wiedzę turystów o kraju oraz dobra dostępność komunikacyjna i zagospodarowanie turystyczne, pozwalające na uprawianie turystyki kwalifikowanej. Natomiast w ujęciu szerszym można powiedzieć, że walorem turystycznym określa się czynniki występujące na danym obszarze, które wpływają na podjęcie decyzji przez turystów o przyjeździe (KRUCZEK, KUREK, NOWAKI, 2006).

Istnieją liczne klasyfikacje walorów turystycznych. Jedną z nich przedstawił M. TROISI (1966), który walory turystyczne określił jako dobra turys-

tyczne i podzielił je na: a) dobra naturalne (powietrze, klimat, konfiguracja terenu, krajobraz i inne, nazwane również kapitałem turystycznym potencjalnym lub ukrytym), b) dobra stworzone przez człowieka (np. zabytki), a także c) dobra komplementarne (uzupełniające dobra i usługi turystyczne, np. komunikacja, baza noclegowa).

Walory turystyczne (dobra podstawowe) można podzielić także w zależności od przyjętego kryterium:

1. Pochodzenie walorów: a) walory środowiska przyrodniczego – tzw. naturalne (wszystkie elementy powstałe w wyniku procesów naturalnych np. góry, jaskinie, jeziora, lasy, warunki klimatyczne itd.); b) walory środowiska antropogenicznego – tzw. kulturowe (twórcą tej grupy walorów jest człowiek, np. świątynie, zamki, pałace, muzea, galerie, parki rozrywki itp.).
2. Sposób wykorzystania walorów – funkcjonalność (motyw podejmowania aktywności turystycznej): a) walory wypoczynkowe (klimat, jeziora, góry, las itp.); b) walory krajoznawcze (jaskinie, pomniki przyrody, parki krajobrazowe, zamki, pałace, świątynie, zabytki technik itp.); c) walory specjalistyczne (np. wędkarskie: jeziora, rzeki i stawy; myśliwskie: lasy; żeglarskie: jeziora).
3. Charakter waloru (wymiar waloru): a) walory miejsca – *site* (klimatyczne, krajobrazowe, historyczne itd. – kiedy sam obszar jest głównym bodźcem do przyjazdu); b) walory wydarzeń – *event* (festiwale, imprezy itd. – kiedy o przyjeździe decyduje odbywająca się impreza (KRUCZEK, SACHA, 2000; *Kompendium...*, 2002; KACZMAREK, STASIAK, WŁODARCZYK, 2005; KRUCZEK, KUREK, NOWACKI, 2006).

Walory przyrodnicze mają duży wpływ na rozwój różnych form turystyki. Związki i zależności np. turystyki wypoczynkowej od walorów przyrodniczych, dotyczą takich elementów środowiska, jak:

1. Rzeźba terenu – duży wpływ na organizację czynności wypoczynku latem i zimą, szczególnie na obszarach o silnym urzeźbieniu; urzeźbienie – wysokości względne i bezwzględne mają wpływ na formy turystyki; ekspozycja stoków,
2. Wody powierzchniowe – przydatność wód powierzchniowych dla turystyki wypoczynkowej zależy od: wielkości powierzchni akwenu, rodzaju brzegów, dna i głębokości; cechy fizyczne i chemiczne samej wody, wykorzystanie aktywne: żeglarsstwo, kajakarstwo itp.
3. Warunki klimatyczne (temperatura, opady, stany pogodowe, wiatry) – sezon ogólnorekreacyjny umożliwia uprawianie różnych rodzajów wypoczynku czynnego i biernego (średnia dobową temperatura 5°C); sezon kąpielowy – uzależniony od temperatury wody, minimalna temperatura to 18°C, dłuższy nad jeziorami; sezon

zimowy – umożliwia uprawianie sportów zimowych, czas trwania uzależniony od temperatury średniej dobowej poniżej 0°C i z opadami śniegu; nasłonecznienie – to ilość energii słonecznej, która dociera w określonej jednostce czasu na określoną powierzchnię; usłonecznienie – czas trwania promieniowania słonecznego w ciągu dnia,

4. **Szata roślinna** – a zwłaszcza kompleksy leśne (*Kompendium...*, 2002).

W niniejszym artykule zajęto się wybraną grupą walorów turystycznych: walorami powstałymi w wyniku naturalnych procesów zachodzących na Ziemi – walorami przyrodniczymi.

STREFA PRZYGRANICZNA WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Jednoznaczne zdefiniowanie i określenie strefy przygranicznej nie zostało w literaturze przedstawione. Analizując istniejącą terminologię z tego zakresu można powiedzieć, iż obszar pograniczny, nadgraniczny, przygraniczny dotyczy strefy wzdłuż granicy pomiędzy państwami, w obrębie jednego z nich. Natomiast obszar pograniczny, transgraniczny odnosi się do terenu znajdującego się po jednej i drugiej stronie granicy pomiędzy państwami, przez który przechodzi granica. Zatem obszar transgraniczny (pograniczny) składa się z przynajmniej dwóch obszarów przygranicznych każdego z państw sąsiadujących (NITKIEWICZ-JANKOWSKA, 2009).

Pozostaje jeszcze tylko kwestia wydzielenia szerokości strefy przygranicznej. Dla potrzeb euro-regionów, które niewątpliwie znajdują się w strefach przygranicznych, wydzielono pas szerokości 20–30 km od granicy. Jednak w Rozporządzeniu (WE) nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r., ustanawiającym przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniającym postanowienia Konwencji z Schengen, szerokość strefy przygranicznej określono na 30 km, z możliwością jej poszerzenia do 50 km – art. 3 (*Dziennik ...*, 2006).

Można zatem strefę przygraniczną zdefiniować jako obszar położony do 50 km od granicy na terenie jednego państwa. W obrębie strefy przygranicznej możliwa jest do realizacji turystyka określana mianem przygranicznej. Turystyką przygraniczną będzie zatem „ogół stosunków i zjawisk związanych z podróżą i pobytem osób podróżujących w różnych celach (o ile celem głównym wyjazdów nie jest działalność zarobkowa wynagradzana w odwiedzanej miejscowości oraz pobyt stały), a także wejście w styczność osobistą ze środowiskiem odwiedzanym (przyrodniczym, kulturowym, społecznym),

w tym zwłaszcza ekonomiczne i społeczne interakcje zachodzące pomiędzy organizatorami turystyki, bezpośrednimi usługodawcami, miejscową ludnością oraz samymi turystami” w obrębie wyznaczonej strefy przygranicznej (NITKIEWICZ-JANKOWSKA, 2009).

Ogólna powierzchnia województwa śląskiego wynosi 12 334 km² i podzielona została na 17 powiatów, a w ich obrębie – na 148 gmin (30 gmin miejskich, 22 gminy miejsko-wiejskie, 96 gmin

wiejskich) oraz 19 miast na prawach powiatu (Rocznik..., 2007). W strefie przygranicznej województwa śląskiego (około 50 kilometrowy pas od granicy województwa) znalazł się obszar o powierzchni 5 838 km², co stanowi 47,3% powierzchni całego województwa. Administracyjnie strefa objęła swym zasięgiem 10 powiatów, w tym 83 gminy (18 miejskich, 10 miejsko-wiejskich i 55 wiejskich) oraz 10 miast na prawach powiatu (rys. 1).

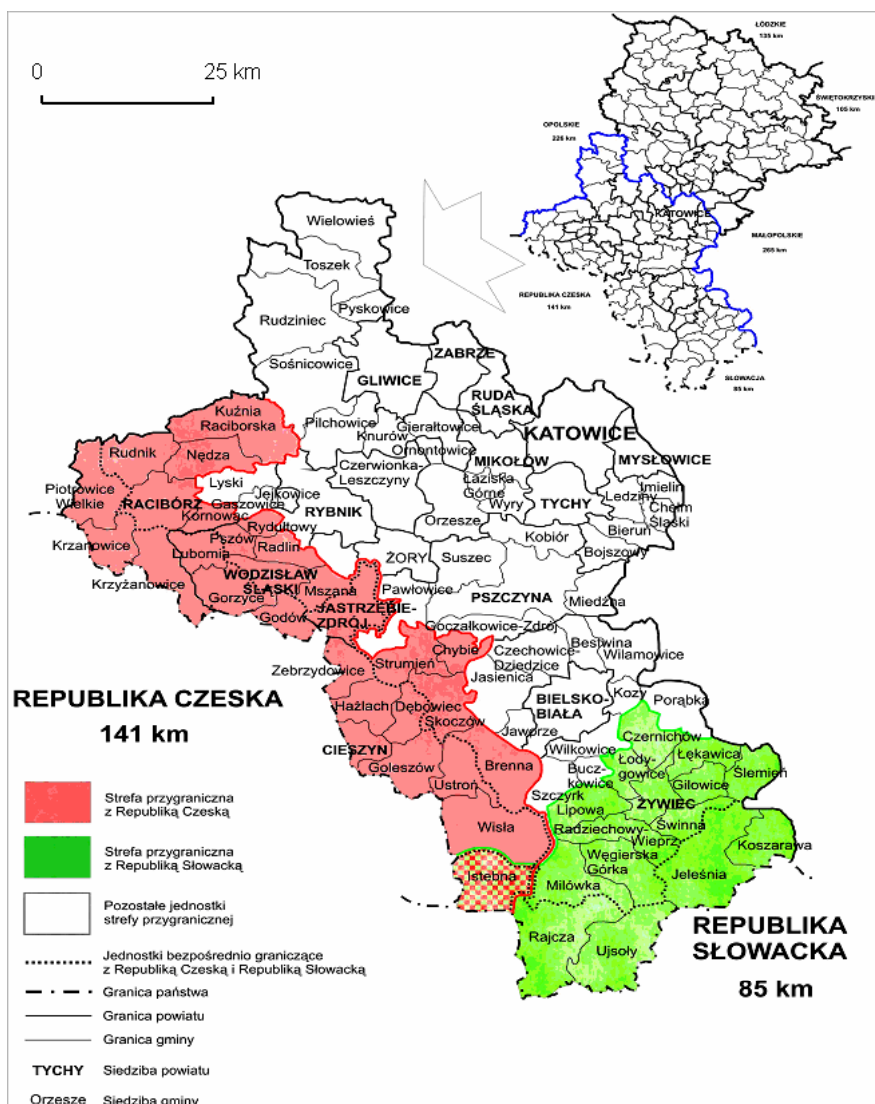
Geograficznie można podzielić tę strefę przygraniczną na: jednostki graniczące bezpośrednio z Republiką Czeską, jednostki graniczące bezpośrednio z Republiką Słowacką oraz jednostki znajdujące się w pasie położonym do 50 km od granicy zarówno z Czechami, jak i Słowacją.

WALORY PRZYRODNICZE STREFY PRYGRANICZNEJ WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Ukształtowanie powierzchni wraz z budową geologiczną należy do tych elementów środowiska przyrodniczego, które bezpośrednio wpływają na charakter krajobrazu i – co za tym idzie – na atrakcyjność danego obszaru, a także możliwości jego turystycznego wykorzystania. Regionalizację fizycznogeograficzną strefy przygranicznej przedstawiono w tab. 1.

Zróznicowane formy powierzchniowe i podziemne pozwalają na uprawianie różnych rodzajów turystyki specjalistycznej, a piękny krajobraz umożliwia rozwój i funkcjonowanie turystyki wypoczynkowej. Analizowany obszar strefy przygranicznej województwa śląskiego należy do bardzo urozmaiconych pod względem ukształtowania i budowy geologicznej. W obrębie tego obszaru znalazły się zarówno niziny, wyżyny, płaskowyże, kotliny, pogórze, jak i góry, co ma bezpośredni zwią-

zek ze zróznicowaniem typów krajobrazów. Każda z jednostek fizycznogeograficznych, w zaproponowanej przez J. KONDRACKIEGO (1998) regionalizacji, odznacza się swoistymi cechami, a poznanie ich pozwala na pełne wykorzystanie walorów przyrodniczych dla celów turystycznych.

Rys. 1. Podział administracyjny strefy przygranicznej województwa śląskiego (NITKIEWICZ-JANKOWSKA, 2009)

Fig. 1. Administrative division of the border zone of Silesian province (NITKIEWICZ-JANKOWSKA, 2009)

Tabela 1. Podział strefy przygranicznej województwa śląskiego na jednostki fizycznogeograficzne wg J. KONDRACKIEGO (1998)
Table1. Division of Silesian province border zone into physico-geographical units according to J. KONDRACKI (1998).

Prowincja	Podprowincja	Makroregion	Mezoregion
31 Niz Środkowoeuropejske	318 Niziny Środkowopolskie	318.5 Nizina Śląska	318.58 Płaskowyż Głubczycki 318.59 Kotlina Raciborska
34 Wyżyny Polskie	341 Wyżyna Śląsko-Krakowska	341.1 Wyżyna Śląska	341.13 Wyżyna Katowicka 341.14 Pagóry Jaworznickie 341.15 Płaskowyż Rybnicki
51 Karpaty Zachodnie (z Podkarpaciem)	342 Północne Podkarpacie	512.1 Kotlina Ostrawska	
		512.2 Kotlina Oświęcimska	512.21 Równina Pszczyńska 512.22 Dolina Górnej Wisły 512.23 Pogórze Wilamowickie
	513 Zewnętrzne Karpaty Zachodnie	513. 3 Pogórze Zachodniobeskidzkie	513.32 Pogórze Śląskie
		513.4-5 Beskid Zachodni	513.45 Beskid Śląski 513.46 Kotlina Żywiecka 513.47 Beskid Mały 513.48 Beskid Makowski
			513.51 Beskid Żywiecki

Ukształtowanie powierzchni i budowa geologiczna strefy przygranicznej województwa śląskiego wpływa nie tylko na jego atrakcyjność turystyczną, ale również na możliwości wykorzystania turystycznego. Pasma górskie na południu województwa wykorzystywane są zarówno w celu uprawiania turystyki pieszej, rowerowej, jak i narciarskiej. Liczne jaskinie pozwalają na uprawianie speleologii, a wysokie i strome stoki skał umożliwiają wspinaczkę skałową.

Istotnym elementem wpływającym szczególnie na walory wypoczynkowe jest panujący na danym obszarze klimat. Strefa przygraniczna, zgodnie z podziałem Polski na regiony klimatyczne (wg E. Romera z 1949 r.), leży w zasięgu klimatów: wyżyn środkowych, podgórskich nizin i kotlin, górskich i podgórskich, zaliczanych do następujących regionów klimatycznych: XXV – Dolnośląskiego Południowego oraz XXVI – Śląsko-Krakowskiego (WOŚ, 1995).

Na klimat składają się takie elementy meteorologiczne, jak: usłonecznienie, zachmurzenie, temperatura powietrza, opady atmosferyczne, wiatr, wilgotność powietrza, zjawiska atmosferyczne i ekstremalne zjawiska atmosferyczne. Wszystkie te składniki w mniejszym lub w większym stopniu wpływają na klimatyczną atrakcyjność turystyczną regionu, co nie pozostaje bez wpływu na sposoby jego turystycznego wykorzystania.

Usłonecznienie czyli czas oświetlenia powierzchni Ziemi promieniami słonecznymi oraz zachmurzenie, jako stopień pokrycia nieba przez chmury (WOŚ, 1996), to element wpływający nie tylko na stan pogody w danym miejscu i czasie, ale również na aktywność biologiczną i psychiczną człowieka, co ma wpływ zarówno na turystykę, jak i wypoczynek. Średnia roczna temperatura dla Katowic i Bielska-Białej w 2006 roku wyniosła – odpowiednio 8,8°C oraz 9°C. Najniższe temperatury występują w części południowo-wschodniej (co związane jest z hipsometrią). Strefa przygraniczna wo-

jewództwa śląskiego cechuje się bardziej zróżnicowanym rozkładem temperatur, co pozwala zimą dłużej cieszyć się mrozem, a latem odpoczywać od nadmiernych upałów. Dla Katowic opady wynosiły w roku 2006 744 mm, natomiast dla Bielska-Białej – 858 mm (*Rocznik...*, 2007). Najwyższa liczba dni z pokrywą śnieżną występuje w części południowo-wschodniej, nawet do >150 dni w roku, w rejonie południowo-zachodnim i centralnym, a także w pozostałej północnej części województwa i strefie przygranicznej, wartość ta spada do <70 (*Atlas...*, 2000).

Na elementy klimatu ma niewątpliwie wpływ działalność gospodarcza człowieka, czego dowodem jest zmiana powyższych parametrów w sąsiedztwie większych aglomeracji i miast, gdzie następował wzrost temperatury, spadek wilgotności, wzrost zachmurzenia, spadek prędkości wiatru (Katowice, Rybnik). Występujące w południowej części (strefy przygranicznej oraz całego województwa) tereny górskie przyczyniają się do tego, iż jest to obszar charakteryzujący się obniżoną temperaturą, zwiększonymi opadami (także śniegu), dłuższym okresem zalegania pokrywy śnieżnej, co niewątpliwie wpływa na fakt, iż np. warunki uprawiania sportów zimowych są tutaj stosunkowo dobre (sprzyjający klimat).

Krajobraz centralnej części województwa śląskiego, czyli północnej części jego strefy przygranicznej, urozmaicony jest licznymi sztucznymi zbiornikami wodnymi¹, które także występują na pozos-

¹ Przeprowadzona inwentaryzacja antropogenicznych zbiorników wodnych na terenie GOP-u w latach 1979–1980 wykazała istnienie 1701 takich obiektów na powierzchni 1967 km², co dało wskaźnik jeziorności 2,19%. Ponowna inwentaryzacja w 1993 roku na obszarze Wyżyny Katowickiej, której powierzchnia odpowiada obszarowi GOP-u, wykazała istnienie 1482 zbiorników (wskaźnik jeziorności w tym przypadku wynosi 1,26%). Zob. np. JANKOWSKI (1996); RZĘTAŁA (1998).

tałej części omawianego obszaru. Ze względu na wykorzystanie turystyczne, zbiorniki wodne można podzielić na: zbiorniki przeznaczone do kąpieli lub uprawiania sportów wodnych (np. Międzybrodzie, Łąka, Dzierżono Małe, Paprocany, Pławniowice, Jezioro Żywieckie) zbiorniki oraz odcinki rzek, które nie są przeznaczone do turystycznego i rekreacyjnego wykorzystania (jednak w taki sposób są wykorzystywane przede wszystkim przez miejscową ludność, co wskazuje na potrzebę ich funkcjonowania).

Dodatkowo bogate w związki mineralne wody podziemne pozwoliły na rozwinięcie się na tym terenie turystyki uzdrowiskowej, czego świadectwem są utworzone dwa uzdrowiska statutowe – Ustroń i Goczałkowice Zdrój oraz cztery placówki lecznictwa uzdrowiskowego – Istebna, Orzesze Wisła i Zbroslawice (JANUSIEWICZ, 2002).

Naturalne zasoby lecznicze śląskich uzdrowisk pozwoliły na rozwinięcie różnych profili leczniczych, przedstawionych w tab. 2.

Tabela 2. Zasoby oraz profile lecznicze uzdrowisk w strefie przygranicznej województwa śląskiego w 2006 r. (opracowanie własne na podstawie: *Strategii ...*, 2004).

Table 2. Resources and healing profiles of health resorts in the border zone of Silesian province

Zasoby lecznicze	Profile lecznicze
Ustroń	
<ul style="list-style-type: none"> - termalne wody chlorkowo-sodowo-wapniowe - wody bromkowe - wody jodkowe o temperaturze 28°C - torfy lecznicze 	<ul style="list-style-type: none"> - ortopedyczno-urazowy - reumatyczny - leczenie układu nerwowego - układu górnych dróg oddechowych - kardiologiczny - naczyń obwodowych i otyłości - klimatoterapii (w tym helioterapii, aeroterapii i kinezyterapii)
Goczałkowice Zdrój	
<ul style="list-style-type: none"> - wody chlorkowo-sodowe - wody bromkowe - wody żelaziste - wody jodkowe - wody borowe - torfy lecznicze 	<ul style="list-style-type: none"> - choroby narządów ruchu - choroby reumatyczne - choroby układu oddechowego - choroby neurologiczne (u dorosłych i dzieci) - choroby ortopedyczno-urazowe - choroby kobiece

Walory przyrodnicze i kulturowe zarówno Ustronia, jak i Goczałkowic-Zdroju, wzbogacają istniejące zagospodarowanie turystyczne, dzięki czemu tereny te cieszą się dużym zainteresowaniem turystów oraz ludności okolicznych miast i miasteczek.

Kolejnym istotnym walorem środowiskowym regionu jest rodzaj pokrycia terenu, w szczególności przez lasy. Walory rekreacyjne środowiska leśnego oraz stosunkowo łatwy do niego dostęp komunikacyjny, cisza, spokój i mikroklimat sprawiają, że wypoczynek w lesie staje się alternatywną formą wypoczynku (STASZCZUK, 1984). Ten element środowiska przyrodniczego może być jednocześnie atrakcją turystyczną, zasobem rekreacyjnym, a także obszarem recepcji turystycznej. Może zatem stanowić czynnik generujący ruch turystyczny.

Lesistość analizowanej strefy w poszczególnych jednostkach administracyjnych waha się w granicach od 9,7% do 51,8%, a powiatami o największej lesistości są: żywiecki – 51,8%, cieszyński – 38,1%, mikołowski – 35,2%, natomiast z miast na prawach powiatu do najbardziej zalesionych należą: Katowice – 39,5%, Rybnik – 30,7% oraz Tychy – 27,3% (tab. 3).

Występowanie naturalnych lasów o różnicowanej strukturze gatunkowej i krajobrazie pozwala na tworzenie obszarów chronionych, które są zalicza-

ne do przyrodniczych walorów krajoznawczych, stworzonych z niewielką ingerencją człowieka. Lasy są tym elementem, który znacząco wpływa na atrakcyjność turystyczną obszaru, na którym występują. Prawnie chronione powierzchnie o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych w województwie zajmują około 22% ogólnej powierzchni, z czego 11,8% znajduje się w strefie przygranicznej, co stanowi 1,4% powierzchni wszystkich obszarów chronionych w Polsce (*Rocznik...*, 2007). Biorąc pod uwagę powierzchnię, którą zajmuje analizowana strefa, obszary chronione swym zasięgiem obejmują aż 24,9%. Struktura obszarów prawnie chronionych w strefie w porównaniu z całym województwem kształtuje się następująco: rezerваты przyrodnicze – 70,4%, parki krajobrazowe – 61,2%, obszary chronionego krajobrazu – 1,2%, pomniki przyrody – 57,5%. Jednostkami o największej powierzchni prawnie chronionej w stosunku do powierzchni całkowitej są powiaty: rybnicki, żywiecki, raciborski i cieszyński, a wśród miast na prawach powiatu: Bielsko-Biała i Rybnik. Najwięcej pomników przyrody ustanowiono w powiecie cieszyńskim, żywiecki, mikołowskim oraz w Bielsku-Białej, Katowicach i Jastrzębiu-Zdroju (tab. 3).

Dla wykorzystania turystycznego największe znaczenie, ze względu na zajmowaną powierzchnię,

Tabela 3. Lesistość oraz ochrona przyrody i krajobrazu w strefie przygranicznej województwa śląskiego w 2006 r. (opracowanie własne na podstawie: *Rocznik ...*, 2007; *Województwo ...*, 2007)

Table 3. Woodiness, nature and landscape protection in Silesian province border zone

Jednostki	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona (w ha)					Pomniki przyrody	Powierzchnia lasu w ha	Lesistość w %
	ogółem	% powierzchni całkowitej	w tym					
			Rezerваты przyrody	Parki krajobrazowe	Obszary chronionego krajobrazu			
Województwo śląskie	271288,7	22,0	3808,4	226969,3	36132,0	1475	400778	31,7
Strefa przygraniczna	145151	24,9	2680,7	138859,0	446,1	848	191887	32,9
Powiaty								
bielski	10939,0	23,8	84,5	10678,3	174,7	72	12891	27,6
bieruńsko-lędziński	42,2	0,3	-	-	-	34	2348	14,5
cieszyński	23361,5	32,0	584,2	22720,9	-	177	28460	38,1
gliwicki	9099,3	13,7	19,3	9080,0	-	52	21952	32,1
mikołowski	3100,8	13,3	-	2890,0	109,4	74	8512	35,2
pszczyński	1061,7	2,3	818,8	220,0	-	30	13581	27,9
raciborski	19823,3	36,4	396,2	19263,9	162,0	46	14007	24,9
rybnicki	13076,0	58,4	-	13076,0	-	24	7409	32,5
wodzisławski	637,1	2,2	-	-	-	32	2808	9,7
żywiecki	54186,2	52,1	555,3	53630,9	-	118	54758	51,8
Miasta na prawach powiatu								
Bielsko-Biała	5110,2	40,9	95,0	2852,0	-	62	3168	24,9
Gliwice	-	-	-	-	-	9	1523	10,7
Jastrzębie Zdrój	-	-	-	-	-	27	587	6,8
Katowice	232,0	1,4	127,4	-	-	33	6787	39,5
Mysłowice	-	-	-	-	-	10	1713	25,1
Ruda Śląska	-	-	-	-	-	1	1564	19,3
Rybnik	4461,4	30,1	-	4447,0	-	18	4654	30,7
Tychy	19,9	0,2	-	-	-	2	2321	27,3
Zabrze	-	-	-	-	-	-	1250	14,8
Żory	-	-	-	-	-	27	1594	24,1

Objaśnienia: strefa graniczna z Republiką Czeską, strefa graniczna z Republiką Słowacką, pozostała część strefy przygranicznej, trzy najwyższe wartości dla danej cechy.

Explanations: border zone with the Czech Republic, border zone with the Slovak Republic, the remaining part of the border zone, three highest values for a certain feature

mają występujące tu parki krajobrazowe i rezerваты przyrody. Analizując powyższe zestawienia można powiedzieć, iż omawiana strefa cechuje się zróżnicowaną przyrodą (*Opracowanie...*, 2003), objętą licznymi formami ochrony oraz dodatkowo dużą lesistością. Bogactwo przyrodnicze pozwala nie tylko mieszkańcom województwa na odpoczynek i rekreację związaną z obcowaniem z naturą, ale także przyciąga turystów zarówno z kraju, jak i z zagranicy.

PODSUMOWANIE

Biorąc pod uwagę omówione wyżej walory przyrodnicze strefy przygranicznej województwa śląskiego, ze szczególnym uwzględnieniem: ukształtowania powierzchni (tereny górskie), specyficznych walorów klimatycznych (długość zalegania pokrywy śnieżnej czy ilość opadów śniegu) oraz układu sieci hydrograficznej (duże zbiorniki wodne), a także przystosowanie owych walorów do ruchu turystycznego (zagospodarowanie turystyczne), można stwierdzić, iż istnieją predyspozycje środowiskowe

do uprawiania różnych rodzajów turystyki zarówno wypoczynkowej, jak i specjalistycznej. Do podstawowych rodzajów turystyki specjalistycznej, które na tym obszarze są możliwe do realizowania, należą: turystyka narciarska, turystyka rowerowa, wędrówki piesze, turystyka wodna, turystyka konna, wspinaczka skałkowa i jaskiniowa, uprawianie sportów lotniczych.

Można zatem wysunąć wniosek, iż strefa przygraniczna województwa śląskiego jest atrakcyjnym pod względem walorów przyrodniczych obszarem recepcji turystycznej.

LITERATURA

- Atlas klimatu województwa śląskiego. Red. A. Kruczała. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Oddział w Katowicach. Katowice, 2000.
- Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej (L) Nr 405/2006.
- Jankowski A.T., 1996: Przemiany stosunków wodnych na obszarze Górnego Śląska. W: Jankowski A. T., Kaniecki A. (red.): Gospodarka wodna Konurbacji Górnośląskiej. PTG, WNoZ UŚ, Poznań-Sosnowiec.

- Janusiewicz A., 2002: Infrastruktura turystyki uzdrowiskowej w Polsce. Instytut Turystyki, Warszawa.
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., 2005: Produkt turystyczny. PWE, Warszawa.
- Kompendium wiedzy o turystyce. Red. G. Gołembski. WN PWN. Warszawa-Poznań, 2002.
- Kondracki J., 1998: Geografia Polski. Mezoregiony fizyczno-geograficzne. WN PWN, Warszawa.
- Kruczek Z., Kurek A., Nowacki M., 2006: Krajoznawstwo. Zarys teorii i metodyki. Proksenia, Kraków.
- Kruczek Z., Sacha S., 2000: Geografia atrakcji turystycznych Polski. Proksenia, Kraków.
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., 2002: Geografia turystyki Polski. PWE, Warszawa.
- Nitkiewicz-Jankowska A., 2009: Koncepcja markowego produktu turystycznego strefy przygranicznej województwa śląskiego. Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin (m-pis).
- Nowakowski M., 2001: Słownik terminów związanych z turystyką i hotelarstwem. GWSH, Katowice.
- Opracowanie ekofizjograficzne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego. Red. J. B. Pausel. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Tom I. Katowice, 2003.
- Rocznik statystyczny województwa śląskiego 2007. Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2007.
- Rzętała M., 1998: Zróżnicowanie występowania zbiorników wodnych na obszarze Wyżyny Katowickiej. Geographia, Studia et dissertationes, 22. UŚ, Katowice.
- Staszczuk J., 1984: Rozwój funkcji rekreacyjnej lasu na tle dziejów. W: Bogucki J. (red.): Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju turystycznych form rekreacji. AWF w Warszawie, Warszawa.
- Strategia rozwoju turystyki w województwie śląskim na lata 2004–2013. Sejmik Województwa Śląskiego, Katowice, 2004.
- Troisi M., 1966: Ekonomiczna teoria turystyki i renty turystycznej. Materiały i Dokumenty AWF. Warszawa.
- Województwo śląskie 2007. Podregiony, powiaty, gminy. Urząd Statystyczny w Katowicach, 2007.
- Woś A., 1995: Zarys klimatu Polski. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Woś A., 1996: Meteorologia dla geografów. WN PWN, Warszawa.